

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1984/17
Karar Sayısı : 1984/12
Karar Günü : 11/12/1984
R.G. Tarih-Sayı :21.02.1985-18673

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Mersin 3. Asliye Ceza Mahkemesi.

İTİRAZIN KONUSU : 4/4/1929 günlü, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 5/3/1973 günlü, 1696 sayılı Kanunla. değişik 29. maddesinin birinci fıkrasının Anayasaya aykırı olduğu ileri sürülerek iptaline karar verilmesi istenmiştir.

I - OLAY :

Mersin Cumhuriyet Savcılığı, 5/8/1983 günlü, 1983/2797 esas sayılı iddianameyle, tefecilik suçunu işleyen kimi sanıklar hakkında kamu davası açmıştır.

Mersin 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen bu davada, bir dilekçe ile başvuran müdahil, yanlı davrandığı ve güvenini sarstığı gerekçesiyle 24/1/1984'de hakim reddi isteminde bulunmuştur. Reddi hakim talebini taşıyan dilekçeyi kayda geçmesi için kaleme havale eden hakim gereğinin yapılacağını bildirmiş, istem sahibi ise dilekçeyi işleme koymaktan vazgeçerek kaleme vermemiştir. 25/1/1984 günü yapılan duruşmada, reddi istenen hakim bu olaya değindikten sonra, tarafların adalete olan inançlarının sarsılmaması ve davanın huzur içinde görülmesi için hakimlikten çekildiğini ve dosyanın yetkili merciye yollanmasına karar verildiğini bildirmiştir.

Davaya bakmaktan çekinmeyi yetkili merci olarak inceleyen Mersin 2. Ağır Ceza Mahkemesi, çekinmenin yerinde olmadığını 7/2/1984 gününde karara bağlamıştır. Bu karara karşı Asliye Ceza Hakiminin acele itiraz yoluna başvurması üzerine, Tarsus Ağır Ceza Mahkemesi, "... istinkaf kararının yerinde olmadığından ve kaldırılmasına dair Mersin 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararına karşı itiraz yolu mümkün olmadığından itiraz eden ve istinkaf kararı veren hakim itirazının reddine" 30/3/1984 gününde karar vermiştir.

Mersin 3. Asliye Ceza Mahkemesi, 28/5/1984 günlü celsede, Tarsus Ağır Ceza Mahkemesi'nin anılan kararına karşı yazılı emir yoluna gidilmesine karar vermiş ve dosyayı Cumhuriyet Savcılığı kanalıyla Adalet Bakanlığı'na yollamıştır. Adalet Bakanlığı, "Anılan kararlar aleyhine yazılı emir yoluna gidilmesini gerektirir sebep görülmediğini" belirterek, dosyayı geri çevirmiştir.

Bu gelişmeler üzerine mahkeme, 24/10/1984 günü, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 29. maddesinin Anayasanın 154. maddesine aykırı olduğu ve iptaline karar verilmesi gerektiği görüşüyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaya karar vermiştir.

III - YASA METİNLERİ :

1 - İptali istenen yasa kuralı :

4/4/1929 günlü, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 5/3/1973 günlü ve 1698 sayılı Kanun ile değişik 29. maddesinin itiraz konusu hükmü de içeren birinci fıkrası şöyledir :

"Bir hakim reddini mucip sebepleri bildirerek davaya bakmaktan çekinirse red talebini incelemeye yetkili olan merci, bu çekinmenin yerinde olup olmadığına karar verir."

2 - Dayanılan Anayasa kuralları :

"Madde 154 - Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hakim ve Cumhuriyet savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulu'nca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler; süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekili, Yargıtay Genel Kurulu'nun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

IV - İLK İNCELEME :

A - İtiraz Konusu Yasa Kuralının Belirlenmesi :

İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin Anayasaya aykırı olduğunu iddia ettiği kural, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 1696 sayılı Kanunla değişik 29. maddesinin birinci fıkrasında yer almaktadır. Anılan fıkra, iki yönlü bir hükmü içermektedir. Hükmün birinci yönü, bir hakim, reddini gerektiren nedenleri bildirerek davaya bakmaktan kendiliğinden çekinmesine olanak tanımaktadır.

Fıkra hükmünün ikinci yönü ise, 1696 sayılı Kanunla getirilmiş olan düzenlemeyi içermekte ve hakim, kendiliğinden çekinmesinin yerinde olup olmadığının yetkili merci tarafından denetlenmesini öngörmektedir.

Anayasaya aykırılık savı, hükmün bu ikinci yönüne ilişkindir.

B - Anayasanın 152. maddesinin son fıkrası yönünden inceleme :

Aynı yasa hükmü, Anayasa Mahkemesi'nce, bir mahkemenin başvurusu üzerine incelenmiş ve başvuru, Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddedilmiştir. 1982 Anayasası'nın

152. maddesinin son fıkrasında yer alan on yıllık yasaklayıcı hükmün, itiraz konusu kuralın Anayasaya aykırı bulunmaması halinde, uygulanma alanına girmesi tabiidir. Bu nedenle Anayasaya uygunluk denetimi yapılmasını engelleyen durumların ve bunların sonucunda alınan, denetime engel olan durumları tesbit eden kararların başka mahkemelerce yapılan başvuruların incelenmesine engel olamayacağı açıktır ve ortadadır.

Muammer Turan bu görüşe katılmamıştır.

C - Anayasa Mahkemesi'ne Başvurma Yetkisi Bakımından İnceleme :

Anayasanın 152. ve 2949 sayılı Kanunun 28. maddelerine göre, bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir yasa kuralını Anayasaya aykırı görürse bu yoldaki gerekçeli kararını ilgili görülen belgelerin onanlı örnekleri ile birlikte Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na gönderir.

Davaya bakan mahkeme, dava konusu uyuşmazlığı bir kararla çözerek sona erdirmek görev ve yetkisini taşıyan yargı merciidir. Olayda dava konusu, hakimin çekinmesinin yerinde olup olmadığının saptanmasıdır. Bunu saptayacak olan makam ise, itiraz yoluna başvuran mahkeme değildir.

Tefecilik suçu nedeniyle açılan davada, Mersin 3. Asliye Ceza Hakiminin davaya bakmaktan çekinmesiyle birlikte "İlk talî dava" ortaya çıkmış demektir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda, açıkça "İlk tali ceza davası" adı verilmemiş olmakla birlikte asıl muhakeme içinde ayrı bir yargılamayı gerektiren ve bağımsız, organik ayrı bir bünyesi olan tali ceza davaları, üstü örtülü bir biçimde düzenlenmiş bulunmaktadır. Burada söz konusu edilen, bir suç isnadının araştırılması ve karşılığı müeyyidelerin sanık hakkında doğrudan uygulanması biçiminde olmayan, bir suç dolayısı ile ceza yargılaması makamlarından bir karar alınması için yapılan başvurudur. Hakimin reddi müessesesi bu talî ceza davalarından birini oluşturmaktadır. Hakimin kendiliğinden çekinmesinde ise, red davasının bizzat kendisi tarafından açıldığından söz edilebilir.

Bu tür işlemlerde mahkemelerin Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yetkisinin bulunup bulunmadığı öncelikle incelenerek bir sonuca bağlanmalıdır.

Olayda, hakim görevini yapmaktan çekinme kararı almış, bu suretle öğretilde "hadise muhakemesi" denilen talî ceza davası açılmıştır. Yetkili merci, hakimin çekinmesini yerinde görmemiş, kararına karşı da kanun yoluna başvurulmuştur. Şu halde, ortaya çıkan tali ceza davasını, Anayasanın 152. maddesi kapsamına giren bir dava olarak kabul etmek gerekir. Çünkü, genel anlamda dava; yasalarda gösterilen yöntemlere uyularak yargı yerlerine getirilen işlerden ve orada çözümü gereken uyuşmazlıklardan oluşmaktadır. Nitekim, Anayasa Mahkemesi, cezaların yerine getirilmesi sırasında ortaya çıkan talî ceza davasının varlığını ve buna göre yapılmış başvuruyu kabul etmiştir (13/3/1979 günlü; E. 1978/67, K. 1979/14 sayılı karar, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, S. 17, sh. 100 - 124) .

Öte yandan, itiraz konusu yasa kuralının, hakimin görevini yapmaktan çekinmesi dolayısıyla oluşan tali ceza davasında uygulanacak kural olduğu da belirgin bir biçimde ortadadır. Ancak, söz konusu kural, çekinmenin yerinde olup olmadığını inceleyen Mersin ve itiraz üzerine konuyu karara bağlayan Tarsus Ağır Ceza Mahkemelerince uygulanmıştır. Çekinen hakimin baktığı davada, onun tarafından uygulanan bir kural olmadığı gibi çekinen

hakim, yasa gereği olarak, kararının yetkili mercilerce incelenmesi sırasında itiraz konusu yasa kuralının Anayasa'ya aykırı olduğunu öne sürmemiştir. Adları geçen mahkemeler de Anayasaya aykırılık savıyla kendiliğinden Anayasa Mahkemesi'ne başvurmamışlardır. Kaldı ki, ortaya çıkan talî ceza davası da sona ermiş durumdadır ve iş karara bağlanmış bulunmaktadır.

Bu nedenlerle, başvurunun itirazda bulunan mahkemenin yetkisizliği yönünden reddine karar verilmek gerekir.

V - SONUÇ :

1) Olayda, Anayasanın 152. ve 10/11/1983 günlü, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesinin son fıkrasındaki "Anayasa Mahkemesi'nin işin esasına girerek verdiği red kararının yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe, aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvurulamaz" hükümlerinin uygulanmasına yer bulunmadığına, Muammer Turan'ın karşıoyuyla ve oyçokluğuyla,

2) Anayasaya aykırılığı ileri sürülen 4 Nisan 1929 günlü, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 5/3/1973 günlü, 1696 sayılı Kanun'la değişik 29/1. maddesi hükmüne göre oluşan anlaşmazlık gözüme bağlanmış ve itiraza konu edilen Kanun hükmü böylece uygulanarak gereği yerine gelmiş bulunduğu ve Anayasa'nın 152., 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddeleri de, Anayasaya aykırılık iddiasıyla ancak bakılmakta olan bir davanın geri bırakılmasına yetki vermiş olup, kesin yargı kararlarının ertelenmesine olanak tanımadığından, başvurunun itirazda bulunan mahkemenin yetkisizliği yönünden reddine, varılan sonuca göre, dosyanın olduğu gibi yollanmış olması üzerinde durulmasına yer olmadığına, oybirliğiyle,

11/12/1984 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu	H. Semih Özmert	Necdet Darıcıoğlu
Üye	Üye	Üye
Kenan Terzioğlu	Yekta Güngör Özden	Orhan Onar
Üye	Üye	Üye
Muammer Turan	Mehmet Çınarlı	Servet Tüzün
Üye		Üye
Mahmut C. Cuhruk		Osman Mikdat Kılıç

Esas Sayısı : 1984/17
Karar Sayısı : 1984/12

KARŞIOY YAZISI

İtiraz konusu olayın benzeri hakkında verilmiş olan ve 11/6/1984 günlü, 18428 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, Anayasa Mahkemesi'nin 28/4/1983 günlü 4/6 sayılı red kararı bulunduğu; bu başvurunun Anayasanın 152 nci maddesinin son fıkrası gereğince reddedilmesi düşüncesiyle, karara karşıyım.

Üye

Muammer TURAN